

DABINGOVÝ PREKLAD ANIMOVANÝCH AUDIOVIZUÁLNYCH DIEL URČENÝCH NA KINODISTRIBÚCIU

Júlia Mackovová

Júlia Mackovová sa narodila v Krupine a je absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v odbore filológia, so zameraním na prekladateľstvo a tlmočníctvo. Tento odbor študovala v kombinácii anglický a taliansky jazyk. V súčasnosti pracuje na marketingovom oddelení spoločnosti Avon Cosmetics Slovensko a zároveň aj ako literárna prekladateľka. Za svoj najväčší úspech považuje preklad dvoch románov – jedného z talianskeho a druhého z anglického jazyka. Literárnemu prekladu sa plánuje venovať aj v budúcnosti. Jej profesionálnym snom je pracovať v knižnom vydavateľstve, prípadne založiť vlastné.

ÚVOD

Audiovizuálny preklad a obzvlášť dabingový preklad kinofilmov je na Slovensku ešte málo prebádaná oblasť. Hoci o dabingovom preklade už vyšlo pár publikácií, v porovnaní s množstvom publikácií, ktoré sa venujú napríklad umeleckému prekladu, je ich podstatne menej. Samotnému kinodabingu sa podrobne nevenuje žiadna, čo bol jeden z dôvodov, ktorý nás viedol k napísaniu tohto príspevku, ktorý vychádza z našej diplomovej práce. Druhým dôvodom bol náš osobný záujem. Keďže sme počas štúdia na univerzite nemali možnosť absolvovať semináre zamerané na audiovizuálny preklad, rozhodli sme sa v tejto oblasti vzdelávať vo voľnom čase. V nasledujúcich kapitolách si priblížime rozdiely medzi televíznym dabingom a kinodabingom, proces dabingového prekladu animovaných kinofilmov a v závere si ukážeme pár originálnych prekladateľských riešení jednej z najlepších slovenských dabingových prekladateľiek – Mirky Brezovskej.

1 ŠPECIFIKÁ DABINGOVÉHO PREKLADU KINOFILMOV

Na rozdieloch medzi televíznym dabingom a kinodabingom si ukážeme špecifiká filmového dabingu audiovizuálnych diel určených na kinodistribúciu.

Prvým veľkým rozdielom je, že scenáre k televíznemu dabingu a kinodabingu zvyčajne nie sú rovnako detailne spracované. Pri preklade pre kinodabing dostane prekladateľ na preklad väčšinou podrobnejší originálny scenár, v ktorom sa nachádza mnoho vysvetliviek (Paulínyová, 2020). Každé slovo či slovné spojenie, ktorým by si mohol byť prekladateľ neistý, alebo by mohlo mať viac významov, je tu zvyčajne podrobne vysvetlené. Naopak, scenáre k televíznemu dabingu zväčša nie sú až také podrobné. Výnimkou sú filmy, ktoré sa pôvodne premietajú v kinách s titulkami a neskôr sa odvysielajú aj v televízii so slovenským dabingom. V tomto prípade sa používa pôvodný scenár ku kinofilmu (Paulínyová, 2020). Podľa dabingovej prekladateľky Mirky Brezovskej (2020) vo všeobecnosti platí, že čím má film väčší rozpočet a lepšiu produkciu, tým prepracovanejší je aj scenár, a naopak. Prepracovanosť originálneho scenára však ovplyvňuje aj tradícia v danej krajine.

Scenár ku kinofilmom je špecifický aj v inom ohľade. Kým pri preklade pre televízny dabing sa pracuje len s jednou jeho verziou, pri preklade pre kinodabing je ich viac (Paulínyová, 2020). Kinofilmy majú totiž v súčasnosti premiéru vo viacerých krajinách v ten istý deň, prípadne sa tvorcovia snažia dátumy premiér naplánovať na čo najkratšie časové rozmedzia. Počas prekladu teda tvorcovia filmu na jeho výslednej podobe neustále pracujú, čo so sebou prináša nevyhnutné zmeny, ktoré musia prekladatelia do prekladu zapracovať. Väčšinou však ide len o krátke úseky filmu (Paulínyová, 2020).

Ďalším rozdielom je čas na preklad, hoci ide o rozdiel relatívny. Pri preklade pre televízny dabing je zvyčajne tento čas kratší. V prípade prekladu pre kinodabing sa tento čas líši od štúdia k štúdiu, od prekladateľa k prekladateľovi. Od supervízorky Evy Fifíkovej (2020) sme sa dozvedeli, že je to zvyčajne jeden mesiac intenzívnej práce. Lucia Paulínyová (2020) na preklade kinofilmu pracovala približne šesť mesiacov. Nešlo však o prácu neustálu, ale nárazovú. Čas na preklad závisí od dĺžky filmu a schopností prekladateľa (Fifiková, 2020). Môže sa zdať, že pracovať na preklade pre kinodabing je časovo výhodnejšie, avšak nie je to vždy tak. Síce má prekladateľ v tomto prípade preklad „dlhšie v rukách“, ale nesmieme zabúdať na často sa meniaci scenár. Okrem toho, práca na preklade pre kinodabing je často nárazová. Prekladateľ dostáva od zadávateľa text na preklad, ktorý musí odovzdať do stanoveného termínu. Pre zmeny v scenári však musí byť prekladateľ neustále k dispozícii a promptne reagovať, teda čo najskôr daný text preložiť. Či už ide o preklad pre televízny dabing alebo kinodabing, na prekladateľov je vyvíjaný veľký pracovný tlak (Paulínyová, 2020).

Prekladateľa sa týka aj ďalší rozdiel medzi televíznym dabingom a kinodabingom. Na dabingovom preklade najmä televíznych seriálov pracuje viac prekladateľov, keďže preložiť všetky časti danej série za taký krátky čas je nemožné. Pozorný divák si rozdiely v preklade jednotlivých dielov môže všimnúť (napr. v prípade nejednotnej terminológie). Na preklade pre kinodabing však väčšinou pracuje len jeden prekladateľ, aby sa zachovala jednotnosť prekladu (Paulínyová, 2020).

Dabing je kolektívne dielo. V prípade prekladu pre televízny dabing sú priamymi spolupracovníkmi prekladateľa úpravca, dramaturg a produkčný (Paulínyová, 2020). Dabingový prekladateľ kinofilmov väčšinou spolupracuje s úpravcom (pokiaľ dielo sám neupravuje), supervízorom dabingového štúdia a supervízorom zahraničného zadávateľa (názov pozície sa mení od zadávateľa k zadávateľovi, niektorí majú vo svojom tíme aj dramaturga) (Brezovská, 2020). Pokiaľ ide o supervíziu, pri filmovom dabingu je väčšinou dôkladnejšia, pretože pôvodní tvorcovia musia predabovaný film pred premiérou vidieť a schváliť. Niekedy organizujú aj priebežné konferenčné hovory s prekladateľmi z viacerých krajín, ale nie je to pravidlo. Pri televíznom dabingu takáto kontrola oficiálnymi tvorcami neprebíha (Paulínyová, 2020).

Ďalším rozdielom je synchronizácia, ktorú tvorí synchronizácia pohybov pier, izochrónia a pohybová synchronizácia. V prípade synchronizácie pohybov pier ide o čo najpresnejšie zachovanie hláskovej schémy v preloženej replike. Izochrónia znamená, že preložené repliky dodržiavajú frázovanie a dĺžku pôvodných replík. Pohybová synchronizácia znamená, že pohyby a gestikulácia postáv nie je v rozpore s ich prehovormi a obrazovou zložkou (Paulínyová, 2020). V prípade izochrónie a pohybovej synchronizácie sa na preklad pre televízny dabing aj kinodabing kladie rovnaký dôraz. Avšak, hoci je v oboch prípadoch snaha aj o čo najdôkladnejšiu synchronizáciu pohybov pier, v prípade filmového dabingu je táto snaha silnejšia, pretože film sa premieta na veľkorozmernom pláte, na ktorom si divák veľmi ľahko všimne, ak hlásková schéma pôvodnej a preloženej repliky výrazne nesesí (Brezovská, 2020).

Ďalší rozdiel spočíva vo výbere hlasov pre hlavné postavy. Pri televíznom dabingu sa hlasy hlavných postáv vyberajú po preklade, zatiaľ čo v prípade filmového dabingu je to naopak. Herci stvárňujúci hlavné postavy sú vybraní na začiatku celého procesu a vyberajú si ich pôvodní tvorcovia audiovizuálneho diela (Paulínyová, 2020). Prekladateľ vďaka tomu môže svoj preklad prispôbiť danému hercovi. Nejde však o pravidlo, niektorí tvorcovia kinofilmov si hlasy vyberajú aj po preklade.

Posledným, a pre prekladateľov veľmi dôležitým rozdielom, je finančná odmena. Pri televíznom dabingu je nižšia. V RTVS dostane prekladateľ za jednu minútu prekladu a úpravy 4,20 €. V prípade, že originálny scenár len preloží a neupraví dialógy, zo sumy 4,20 €/minúta mu prináleží menšia polovica. Zvyšok

ide do vrecka úpravcu. V prípade komerčných televízií je finančná odmena často ešte nižšia (závisí od audiovizuálneho diela, niekedy je nižšia aj o polovicu) (Paulínyová, 2020). Ani v prípade prekladu pre kinodabing nie je situácia veľmi ružová. Hoci sa nám nepodarilo zistiť presnú finančnú odmenu, ide o sumu len v stovkách eur (Brezovská, 2020). Keď vezmeme do úvahy veľké množstvo prekladateľskej práce, časový tlak a nevyhnutnú dostupnosť prekladateľa počas celého procesu, ide o naozaj nízku finančnú odmenu.

Tabuľka 1: Rozdiely medzi televíznym dabingom a kinodabingom

TELEVÍZNY DABING	KINODABING
väčšinou menej prepracované originálne scenáre	väčšinou prepracovanejšie, podrobnejšie originálne scenáre
jedna verzia scenára na preklad	viac verzií scenára na preklad
preklad „kratšie v rukách“, intenzívna práca	preklad „dlhšie v rukách“, nárazová práca
na preklade seriálov pracuje viac prekladateľov	na preklade pracuje väčšinou jeden prekladateľ
len preklad dialógov	preklad dialógov a sprievodných materiálov
žiadne overovanie problematických pasáží oficiálnymi tvorcami	overovanie problematických pasáží v zahraničí + dôraz na jednotnosť prekladu v jednotlivých krajinách
najbližší spolupracovníci: dabingový úpravca, dramaturg, produkčný	najbližší spolupracovníci: dabingový úpravca, supervízor dabingového štúdia, supervízor zahraničného zadávateľa
zvyčajne existuje pozícia dramaturga	zvyčajne absentuje pozícia dramaturga
menší dôraz na synchronizáciu pohybov pier	väčší dôraz na synchronizáciu pohybov pier
výber hereckého obsadenia hlavných postáv prebieha väčšinou po preklade	výber hereckého obsadenia hlavných postáv prebieha väčšinou pred prekladom a podľa požiadaviek zadávateľa
technická a dramaturgická kontrolná projekcia (Paulínyová, 2020)	väčšinou jedna finálna technická kontrola v dabingovom štúdiu + priebežné kontroly
schvaľovanie len na Slovensku	schvaľovanie na Slovensku aj v zahraničí
nižšia finančná odmena pre dabingového prekladateľa	vyššia finančná odmena pre dabingového prekladateľa

2 DABINGOVÝ PREKLAD ANIMOVANÝCH KINOFILMOV

Hlavným cieľom nášho príspevku je opísať proces dabingového prekladu animovaných kinofilmov. Práca dabingového prekladateľa kinofilmov je vo viacerých aspektoch špecifická. Celý proces dabingového prekladu animovaných kinofilmov preto opíšeme v nasledujúcich podkapitolách. Ako ukážky nám poslúžia pasáže z animovaného rodinného filmu *Paddington*, seriálu *Wolf Hall* a animovaného filmu *Arthur zachráni Vianoce*.

2.1 Príprava na dabingový preklad

Tak ako napríklad prekladateľ umeleckej literatúry, aj dabingový prekladateľ by sa mal na svoju prácu náležite pripraviť. Samotnej príprave predchádza pracovná ponuka. Mnoho veľkých zahraničných zadávateľov má svoj okruh dabingových štúdií, s ktorými pravidelne spolupracuje. V súčasnosti je táto oblasť výrazne ovplyvňovaná aj razantným nástupom on-line platforiem a koronakrízou, čo má dopad na celý sektor audiovizie (Brezovská, 2020). Vybrané dabingové štúdio má tiež svojich stabilných dabingových prekladateľov, ktorým prácu ponúka (Fifíková, 2020). Ako sme už spomenuli v predchádzajúcej kapitole, stálym prekladateľovým spolupracovníkom je aj supervízor domáceho dabingového štúdia. Supervízor si najprv na základe jazykovej verzie vyberie prekladateľa a následne s ním dohodne termín odovzdania prekladu. Taktiež s ním komunikuje počas celého procesu prekladu a rieši prípadné prekladateľské problémy (Fifíková, 2020).

Pokiaľ ide o filmové spracovanie literárnej predlohy, prekladateľ by si mal knihu aspoň prelistovať, ideálne však je, ak si ju prečíta (Paulínyová, 2020). Takto sa ľahšie zorientuje vo filme. Navyše, ak scenár obsahuje funkčné mená, špecifickú terminológiu a pod. a daná literárna predloha je preložená do slovenčiny, prekladateľ sa ňou musí riadiť. Príklad tohto postupu sme našli aj v nami zvolenom kinofilme, kde sa objavila Shakespearova *Zimná rozprávka*:

FEMALE TEACHER (HIDDEN) TO PUPILS: 3/100 The winter's tale contains Shakespeare's most famous stage direction: "Exit, pursued by a ..."

Obrázok 1: Ukážka textového originálu

Female-teacher:-(MO)-V-„Zimnej-rozprávke“ nájdeme- Šejkspírov-najslávnejší-režijný-pokyn:- „Odchádza,-prenasledovaný-(medvedom...)”

Obrázok 2: Ukážka preloženého scenára

Ak nejde o filmové spracovanie literárnej predlohy, odporúča sa, aby si prekladateľ zistil čo najviac informácií o obsahu diela, postavách, prostredí a pod. (Paulínyová, 2020). Veľmi dôležitým krokom pred prekladom je pozretie si celého audiovizuálneho originálu. Skrátka, pre prekladateľa je len výhodou, ak pred samotným prekladom získa o diele čo najviac informácií.

2.2.1 Preklad sprievodných materiálov

Prekladu dialógovej listiny či scenára často predchádza preklad rôznych sprievodných materiálov. To, či sa takéto materiály pripravujú a následne prekladajú, závisí od rozpočtu konkrétneho filmu (Brezovská, 2020). Čím vyšší je rozpočet, tým väčší je záujem zadávateľa na tom, aby prekladateľ do cieľového jazyka preniesol napríklad všetky funkčné mená a pod. Jeden z najdôležitejších sprievodných materiálov je tzv. „*casting letter*“. Tento dokument zvyčajne obsahuje krátky opis filmu, požiadavky na výber hlasov pre hlavné postavy, zoznam hlavných postáv, ich charakteristiky a niekoľko informácií o hercoch, ktorí ich dabujú v pôvodnom znení (Paulínyová, 2020).

STEVE CLAU	Hugh Laurie	Age: 30-50's
	PREVIOUS CREDITS: http://www.imdb.com/name/nm0491402/ Golden Globe and Emmy award winner Hugh Laurie has appeared in numerous films and TV series, among these are <i>Monsters vs. Aliens</i>, <i>Stuart Little</i> (film and TV series), <i>Hop</i>, and the long running TV series <i>House M.D.</i>	
CHARACTER DESCRIPTION: Santa's oldest son Steve is the next heir to the Claus rein. He's extremely qualified for the job, having introduced high-tech efficiency, military-style precision and the S-1: a mile wide, invisible 'sleigh ship'. And the job of Santa is what Steve has dreamt of all his life; he's even redesigned the Santa suit into something more akin to Armani than Saint Nick. But Steve might still have a little catching up to do in the 'heart' department; in his yearly mission to 'festivize' the world, he refers to children as clients, and his response to a child missed out is to messenger the item within 'the window of Christmas' (five days). Steve may be unbelievably efficient (essential to an operation as big as Christmas), but there's still something alarming about comments like: 'Christmas isn't a time for emotion. If we all gave into Christmas spirit, there'd be chaos!'		
VOCAL TRAITS: Steve Claus has a mid-ranged voice print with a confident and booming delivery that fits with his large size. He speaks slowly and deliberately with a cliché hero style voice; he clearly enjoys hearing himself speak and often has a hint of sarcasm in his voice as he undoubtedly believes he is the natural leader of Christmas and the rightful next 'Santa Claus'. Although his character is "all business" and seems to lack warmth and emotion, he should not be portrayed as angry or mean. He is very proud of his job and enjoys his work very much. There is an immaturity or 'spoiled child' selfish or 'higher pitched whining' tone in his voice when things don't go his way. In the end of the story, he becomes a warm and sharing character, it is critical		

Obrázok 3: Ukážka pôvodného „*casting letter*“

Ďalší dôležitým dokumentom je tzv. „*key name and phrase grid*“, ktorý obsahuje preklad kľúčových mien, fráz a vysvetlenia prekladateľských riešení. Tento dokument sa po preložení posiela naspäť zadávateľovi, ktorý ho musí schváliť (Paulínyová, 2020).

Tabuľka 2: Ukážka dokumentu *key name and phrase grid*

TIME CODE	ORIGINAL SCRIPT	TRANSLATION/ BACK TRANSLATION	NOTES
01:04:42	(Referencing “Jingle Bells”) F.S. ELF #1 „CARLOS CONNOR”: Field elves, jingle! Jingle, jingle! Drop time, eighteen point one four seconds per household!	Polní škriatkovia, cvengnite si! Roznáškový čas: dve sekundy na domácnosť! /Field elves, let’s jingle/ ring! Delivery time: two seconds per household	– the sound “jingle bells” are making is called “cvengat” in Slovak and “hurry up” in Slovak means “švihnite si”, this word is a blend of these two words “cveng+nite si” and, therefore perfectly suits to this context – we changed “eighteen point one four seconds” to “two seconds” only, because it would be impossible to pronounce it correctly and so quickly
KEY NAMES		<i>The character names should be able to stay the same as the English. If it is necessary to change please explain why in the notes</i>	
GrandSanta		Dedo Santa	Because “Dedo” is a typical form of addressing grandfather in Slovak. And “Father Christmas” is often translated into Slovak as “Dedo Mráz”.

Preklad animovaného kinofilmu v sebe zahŕňa aj preklad rôznych paratextov. Pojem paratext sa do filmového priemyslu preniesol z literatúry. Vo svojej knihe *Palimpsestes* (1982) ho predstavil Gérard Genette. V skratke ide o všetky texty, ktoré sprevádzajú, obklopujú, rozširujú hlavný text. V rámci filmu ide teda o všetky materiály, ktoré sprevádzajú film. Rozdeľujeme ich do dvoch skupín:

- a) **peritexty** – patria sem úvodné a záverečné titulky, názov filmu, v prípade titulkovaného filmu aj titulky, teasery a samotný scenár;
- b) **epitexty** – patria sem filmové plagáty, trailery, propagačné klipy, tlačové správy a rozhovory, obaly DVD a jeho bonusy (napríklad vystrihnuté scény) a všetko, čo sa týka reklamy a propagácie filmu (Matamala, 2011).

Objem materiálov, ktoré sa prekladajú na Slovensku, je rôzny. Z prvej skupiny sa vždy prekladá scenár a názov filmu. Názov buď prečíta dabingový herec, ale-

bo sa slovenský preklad zobrazí aj graficky. Názov prekladá distribútor, zrejme po diskusii so zahraničnou produkciou. Niekedy sa prekladajú aj krátke upútavky, tzv. „*teasery*“. Úvodné a záverečné titulky sa do slovenčiny nezvyknú prekladať, výnimkou je prípadné venovanie a tzv. „*bloopery*“, teda nevydarené scény, ktoré sú niekedy vložené na koniec filmu (Brezovská, 2020). Špecifická je aj situácia, keď už počas úvodných titulkov prebieha dialóg alebo počuť náhodné zvuky, v takom prípade ich prekladateľ musí preniesť do cieľového jazyka (Matamala, 2011). Z epitextov sa väčšinou prekladajú „*trailery*“ (ďalší druh upútavky na pripravujúci sa film) a bonusové scény na DVD. Pokiaľ ide o plagáty (alebo ďalšie prípadné propagačné materiály), tie zväčša dabingový prekladateľ neprekladá (Brezovská, 2020).

2.2 Preklad scenára – formálna stránka

Ako sme už spomenuli, pri preklade scenára pracuje dabingový prekladateľ s dvoma originálmi, textovým a audiovizuálnym. V tejto kapitole sa pokúsime opísať úpravu formálnej stránky práve týchto materiálov.

2.2.1 Textový originál

Optimálny text slúžiaci ako podklad pre dabing by mal vychádzať zo zvuku stiahnutého z definitívnej kópie a okrem prepisu dialógov by mal obsahovať zmeny prostredia, atmosféry (zvukové kulisy), vždy uvádzať, ktorej postave daná replika patrí a pod. (Walló, 1987, 10).

Textový originál sa delí na časti, ich počet závisí od počtu tzv. „*reels*“, teda častí filmu alebo kotúčov. Podľa *Encyclopaedia Britannica* je názov „*reel*“ pozostatok z obdobia, keď sa filmy nahrávali na kotúče navrhnuté tak, aby pojali približne tristo metrov 35-milimetrového filmového pásu.

Na úvodnej strane každej časti sa nachádza poradové číslo kotúča. Na ilustrovanie použijeme preklad animovaného filmu *Paddington* od Mirky Brezovskej. V prípade našej ukážky je to 1A/1B. Pre prekladateľa sú podstatné najmä informácie o vynechaných, nových či pozmenených „*spotoch*“ (teda krátkych častí daného kotúča). Na našej úvodnej strane nám zadávateľ oznamuje, že zmenené, nové, vynechané „*spoty*“, upravené naratívne titulky a zvukové efekty sú zvýraznené ružovou farbou.

V preloženej dialógovej listine je potrebné napísať, o ktorú časť filmu ide. V tomto prípade ide o „*reel*“ 1.

PREKLADATEĽSKÉ LISTY 11

REST OF THE WORLD - VERSION 49		"PADDINGTON"		Page: 1 of 17	
		REEL 1A/1B			
		ZERO is START MARK			
		First Frame Action 12+00			
		First HARD CUT at 66+09			
		Second HARD CUT at 70+04			
Scene No. <u>Foot.</u>	<u>Action/Dialogue</u>	Spot No.	S	cal	Sub
			POZNÁMKA PRE PREKLADATEĽA		
ALL FOLLOWING CHANGED/NEW/OMITTED SPOTS ARE HIGHLIGHTED IN "PINK"					
CHANGED SPOTS		NEW SPOTS			
1/1		1/38A			
1/3		1/42A			
1/6		1/58A			
1/10		1/82A THRU 1/82D			
1/23					
1/30					
1/38 (SPLIT INTO TWO SPOTS - NO CHANGES)					
1/50 & 1/51					
1/53					
1/55					
1/57					
1/59					
1/73					
1/78					
1/99					
1/101					
1/107					
1/125					
OMITTED SPOTS		ALSO SOME AMENDED NARRATIVE TITLES AND SOUND EFFECTS ARE HIGHLIGHTED IN PINK			
1/66					
1/83					
1/117					

Obrázok 4: Ukážka úvodnej strany časti textového originálu

Ako môžeme vidieť na ďalšom obrázku, zmenené, nové a vynechané „spoty“, upravené naratívne titulky a zvukové efekty sú na ďalších stranách scenára naozaj vyznačené ružovou farbou. Jednotlivé strany originálneho scenára sú rozdelené na dva stĺpce: vľavo sa nachádza meno postavy, ktorej replika patrí, konkrétna replika a skratka, ktorá označuje, či je postava napríklad v obraze alebo mimo obrazu. V pravom stĺpci sa nachádza poradové číslo „spotu“ a zvukové efekty (či už ide o spôsob prehovoru postáv alebo zvuky v pozadí).

MARY (O.S.) TO HENRY: Darling, have you got your keys? DIALOGUE OMITTED JONATHAN (O.S.) TO PADDINGTON: Come on, Paddington. DIALOGUE OMITTED PADDINGTON TO FAMILY: Ahh. Oh, yes.//(CHUCKLES) Oh, but this, this is wonderful! PADDINGTON TO FAMILY: Do you know, I was actually beginning to think nobody would give me a home, but this.	TAXI DOOR: CLOSES 2/53A 2/54 FX: TAXI RAIN: CONTINUES 2/55 2/56 FX: FOOTSTEPS PADDINGTON: MUTTERS 2/57 2/58

Obrázok 5: Ukážka textového originálu

Scenár, ktorý ukazujeme v tomto príspevku, je vypracovaný naozaj podrobne. Okrem už spomenutých náležitostí obsahuje aj mnoho vysvetliviek, ktoré prekladateľke v prípade neistoty preklad veľmi uľahčili. V nasledujúcej ukážke máme napríklad vysvetlené tieto vety: „*What sort of route do//you call that?*“ a „*Cheer up, mate. Might never happen.*“ Vysvetlivky k týmto vetám znejú nasledovne:

Prvá veta: Naznačuje, že Joe nešiel k Brownovcom domov najkratšou cestou.

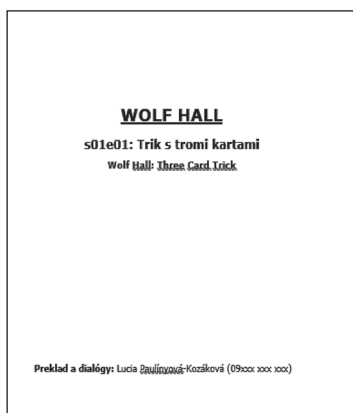
Druhá veta: Naznačuje, že Henry je namrzený.

HENRY (BACK TO CAMERA) TO JOE: what sort of route do//you call that? (IMPLIES JOE HAS NOT TAKEN THE SHORTEST/MOST DIRECT ROUTE HOME)	2/50
JOE TO HENRY: well, young bear said it was his first time in London. I thought I'd show him the sights. should have charged more!	2/51
HENRY (O.S.) TO JOE: Keep the change.	2/52
JOE (O.S.) TO HENRY: Cheer up, mate. Might never happen. (IMPLIES HENRY IS MISERABLE)	2/53

Obrázok 6: Ukážka textového originálu

2.2.2 Preložený scenár

Preložený scenár by sa mal začínať titulnou stranou, ktorá by mala obsahovať: originálny názov audiovizuálneho diela, preložený názov audiovizuálneho diela, meno prekladateľa a kontakt naňho (Paulínyová, 2020). Ako ukážku sme použili titulnú stranu preloženého scenára k seriálu *Wolf Hall*:

Obrázok 7: Ukážka titulnej strany preloženého scenára

Jednotlivé strany preloženého scenára by mali byť rozdelené na dva alebo tri stĺpce (v našom prípade sú dva). Ľavý stĺpec obsahuje časové kódy, ktoré sa pri hraných filmoch vkladajú na začiatok každej novej scény (Paulínyová, 2020), popis prostredia – exteriér alebo interiér (zvyknú sa používať aj skratky INT a EXT) alebo akékoľvek iné špecifické prostredie – a meno postavy, ktorej daná replika patrí. Pravý stĺpec obsahuje:

- prehovory postáv a skratky označujúce ich postavenie voči obrazu (VO – v obraze, MO – mimo obrazu a pod.);
- zvukové efekty postáv a zvuky v pozadí (napr. vzdychy, smiech, kašeľ a pod.);
- prekladateľské značky;
- alternatívne prekladateľské riešenia;
- titulky.

(exteriér)	
(08:01)	(talianske výkriky) (orig)
<u>Paddington</u> :	(VO) (vzdychy)
<u>Aunt Lucy</u> :	(VO) Neukazuj sa, kým nebudeš v Londýne.
<u>Paddington</u> :	(VO) Ty.. nejdeš so mnou?
<u>Aunt Lucy</u> :	(VO) (vzdychy)..Som príliš stará a unavená na takú ďalekú cestu.

Obrázok 8: Ukážka preloženého scenára

Henry:	(VO) Ale ty nebudeš astronaut!
Mary:	(VO) Môžeš byť, čím chceš- chrústik.
Henry:	(VO) Och.. Nebezpečenstvo. (alt. Dotieravec.)

Obrázok 9: Ukážka preloženého scenára

(exteriér)	
02:34	(titulok) Po mnohých rokoch

Obrázok 10: Ukážka preloženého scenára

Častou požiadavkou na prekladateľa je aj vytvorenie zoznamu všetkých postáv, ktorý sa vkladá buď na začiatok, alebo koniec preloženého scenára. Prekladateľ by mal v preloženom scenári používať bezpätkové písmo vo veľkosti 13 – 14,

riadkovanie 1,5, mal by vložiť číslovanie strán a hlavičku obsahujúcu názov audiovizuálneho diela a poradové číslo „reelu“ (Paulínyová, 2020).

2.2.2.1 Skratky a značky

Pri preklade scenára využíva dabingový prekladateľ mnoho skratiek a značiek. Ide najmä o nasledovné:

Tabuľka 3: Skratky, ktoré sa používajú pri preklade scenára (Paulínyová, 2020)

SKRATKA	VÝZNAM SKRATKY
VO	v obraze
MO	mimo obrazu
ch	chrptom ku kamere
VMO	prechod z mimo obrazu na obraz
INT	interiér
EXT	exteriér
TV	hovoriaceho počuť v TV
tel	hovoriaceho počuť cez telefón
repr	hovoriaceho počuť cez reproduktor
mik	hovoriaci hovorí do mikrofónu
do toho	postava skočí do reči inej postave

Tabuľka 4: Značky, ktoré sa používajú pri preklade scenára

ZNAČKA	VÝZNAM ZNAČKY
-	krátka pauza
..	stredne dlhá pauza
...	dlhá pauza

Skratiek a značiek je však viac, my sme poukázali len na tie, ktoré sa používajú najčastejšie a sú bežne zaužívané. Každý prekladateľ si však väčšinou vytvorí aj svoje vlastné (Paulínyová, 2020). Skratky sa zvyčajne vkladajú do zátvorky do pravého stĺpca, pred prehovor postavy:

Montgomery: (VO) To je- ďalekohľad. Em- po starom-
otcovi.

Obrázok 11: Ukážka preloženého scenára

Značky sa vkladajú presne na miesto, pre ktoré majú platiť, pretože ide o pauzy, ktoré dabingovému hercovi naznačia, na aký dlhý čas sa má odmlčať. Vytvárajú akúsi schému, podľa ktorej by mal herec aj bez obrazovej zložky vedieť preložený a upravený text prečítať tak, aby „pasoval na ústa“ (Paulínyová, 2020).

Aunt Lucy:	(VO) Jedného dňa= Pastuzo...
Paddington:	(VO) Prečo by sme niekam chodili, keď žijeme na (tom) najlepšom mieste na svete? (pazvuk) .. (krik)

Obrázok 12: Ukážka preloženého scenára

2.2.2.2 Časové kódy

Ako sme už spomenuli, ľavý stĺpec preloženého scenára obsahuje časové kódy, ktoré sa v prípade hraných filmov vkladajú na začiatok každej novej scény. Časový kód sa však môže objaviť aj v pravom stĺpci, a to v prípade, ak dlhšie neprehovorila žiadna z postáv. Tieto kódy slúžia na ľahšiu orientáciu v preloženom scenári, pomáhajú najmä režisérovi a hercom. Na obraze sa označujú značkou TCR („time code reader“) a číslami: počet hodín, minút, sekúnd a snímok (Paulínyová, 2020). V nami zvolenom preloženom scenári obsahujú časové kódy len minútu a sekundu (tento spôsob sa vyskytuje častejšie):

03:23	(nápis) Pes musí byť na rukách

Obrázok 13: Ukážka preloženého scenára

2.3 Preklad scenára – obsahová stránka

Tak, ako je to aj pri iných typoch prekladu, ani pri dabingovom preklade by prekladateľ nemal nahrádzať slovo slovom, teda tvoriť doslovný preklad. Práve naopak. Úlohou dabingového prekladateľa je nahrádzať význam významom, myšlienku myšlienkou: „Prikaz prekladať nie slovo za slovom, ale obsah a zmysel originálu je v prípade prekladu dabingu obzvlášť kategorický“ (Makarjian, 2005, s. 63). Aj pri dabingovom preklade sa uplatňujú tri fázy prekladu podľa Jiřího Levého (1983): pochopenie predlohy, interpretácia predlohy a preštylizovanie predlohy. Úlohou prekladateľa je vytvoriť významovo presný, prirodzený a adekvátny preklad: prirodzený, ktorý bude pôsobiť živo a nerušivo; adekvátny, ktorý u diváka v cieľovej kultúre vyvolá rovnaký dojem ako u diváka vo východiskovej kultúre; významovo presný, ktorý presne vystihne myšlienku originálu. Významová

presnosť je nesmierne dôležitá aj z iného dôvodu. Ak dabingový prekladateľ nevykonáva aj dabingový úpravu, preklad ďalej putuje do rúk dabingového úpravcu, ktorý nemusí východiskový jazyk poznať. Ak prekladateľ nedodrží kritérium významovej presnosti, ľahko sa môže stať, že sa finálne jazykové znenie vzdiali od originálneho (Paulínyová, 2020). Ako píše Ján Ferenčík (1982. s. 69), významová presnosť (J. Ferenčík používa spojenie významová vernosť) „je základom, na ktorom sa buduje preklad ako umelecké dielo“. Prekladateľ by sa mal držať niekoľkých zásad (Makarjian, 2005):

- dokonale zinterpretovať originálne audiovizuálne dielo a jeho zmysel;
- rozpoznať jazykové prostriedky využité v originálnom audiovizuálnom diele a pokúsiť sa ich preniesť aj do prekladu;
- pochopiť charakter postáv a vzťahy medzi postavami a preniesť ich aj do prekladu;
- tvoriť plynulé, prirodzené, významovo presné dialógy;
- vyhýbať sa krkolomným konštrukciám, zhlukom spoluhlások či ťažko vysloviteľných slov;
- dodržiavať rytmus, kadenciu a frázovanie originálu.

Pri každom preklade je ďalej veľmi dôležitá logická nadväznosť a inak tomu nie je ani pri dabingovom preklade. Je potrebné dbať na správnu pozíciu témy a rémy, teda časti výpovede, ktorá je už známa, a časti výpovede obsahujúcej novú informáciu. Prekladateľ by sa nemal nechať zviest syntaxou východiskového jazyka a len ju jednoducho „skopírovať“ do cieľového jazyka. Ako príklad použijeme nasledujúcu ukážku:

MR GRUBER (O.S.) TO ALL: And it gave me a chance to look at his hat. // (TO PADDINGTON) You see, this is no ordinary hat.	3/118

Obrázok 14: Ukážka originálneho scenára

Mr Gruber: (MO) A mal som čas presrieť si tvoj klobúk.. (VO) Pretože ten klobúk nie je obyčajný.

Obrázok 15: Ukážka preloženého scenára

Ak by sa prekladateľka nechala „zhypnotizovať“ originálom, veta by znela takto: „A mal som čas presrieť si tvoj klobúk. Pretože to nie je obyčajný klobúk.“ Situáciu však vyriešila správne, na koniec vety neumiestnila tému („klobúk“), ale rému („nie je obyčajný“), čím zachovala logickosť výpovede. Malú zmenu súvisiacu s logickosťou výpovede by sme navrhovali v nasledujúcej ukážke:

AUNT LUCY TO UNCLE PASTUZO:	1/40
we must remember to//take him a jar when we go to London.	
(-- JAR: IMPLIES A JAR OF MARMALADE)	
YOUNG BEAR TO AUNT LUCY:	1/41
London? (GROANS)	

Obrázok 16: Ukážka originálneho scenára

Aunt Lucy:	(MO)(VO) Až pôjdeme do Londýna, musíme mu vziať aspoň fľašku.
Paddington:	(VO) Londýn? (pazvuky)

Obrázok 17: Ukážka preloženého scenára

Nejde o závažnú chybu, avšak myslíme si, že Paddington by mal na vetu svojej tety Lucy reagovať: „Do Londýna?“ Vzhľadom k replike Lucy znie takto jeho výpoveď prirodzenejšie, spontánnejšie a logickejšie. Je však možné, že prekladateľka túto možnosť nezvolila pre časové obmedzenie.

Dobry prekladateľ by sa mal sústrediť aj na charaktery jednotlivých postáv a preniesť ich črty aj do prekladu. V audiovizuálnom preklade mu k tomu okrem textového originálu dopomáha aj originál audiovizuálny. V tom má audiovizuálny prekladateľ jednoznačnú výhodu oproti prekladateľom napríklad umeleckej literatúry. Jednotlivé repliky nesmie prekladať rovnakým spôsobom. Musí používať rôzne vrstvy národného jazyka, mnoho synonym a pod. Desiatročný chlapec nemôže rozprávať ako dospelý muž, aristokrat ako bežný človek. Do úvahy musí brať veľa faktorov, napríklad pôvod postavy, jej zázemie, prácu, rodinu a pod.

2.3.1 Uvádzanie alternatív

V práci sme už spomenuli, že pravý stĺpec preloženého scenára obsahuje okrem iného aj možné alternatívy. To, čo pri iných typoch prekladu neprichádza do úvahy, je pri dabingovom preklade niekedy nutné, najmä ak ide o preklad reálií či slovných hračiek. Alternatívy sa uvádzajú aj pre potreby hercov – vyberú si repliku, ktorá sa im ľahšie vyslovuje alebo je pre nich prirodzenejšia. Pri uvádzaní alternatív sa berie do úvahy aj cieľová skupina (Paulínyová, 2020). V našom prípade sú cieľovou skupinou diváci približne do 12 rokov, preto sa v nasledujúcej ukážke preniesla do filmu prvá možnosť, nie alternatíva:

14:35 (nápis na dverách) Riaditeľka pre preparovanie
(alt. Riaditeľka pre taxidermiu)

Obrázok 18: Ukážka preloženého scenára

2.3.2 Fonetický prepis cudzích názvov a mien

Dôležitou úlohou dabingového prekladateľa je fonetický prepis cudzích názvov a mien. Dôvod je veľmi jednoduchý. Nie všetci herci a režiséri rozumejú východiskovému jazyku a mohli by tieto cudzie vlastné mená prečítať rôzne (Paulínyová, 2020). Aby sa zachovala jednotnosť výslovnosti, dabingový prekladateľ vždy píše cudzie vlastné mená foneticky.

Montgomery: → (VO)·Zbohom,·Lusy..·Zbohom,·Pastuzo..·A°až·
prídete·do·Londýna..·dočkáte·sa·tam·
srdečného·privítania..¶

Obrázok 19: Ukážka preloženého scenára

Henry: → (VO)·Džonatan--to·stačilo.¶

Obrázok 20: Ukážka preloženého scenára

2.3.3 Prepis čísel

Číselné údaje sa v preklade uvádzajú foneticky len zriedka. Je potrebné uvádzať ich tak, aby boli ľahko čitateľné. Slovom sa uvádzajú, len ak hrozí, že by ich herec mohol prečítať nesprávne (Paulínyová, 2017). V nami použitom scenári sme narazili len na jeden číselný údaj, a ten je uvedený slovne:

M.·hlas·2: → (MO)·(10:17)·Dobre.·Cé·dvadsať·osem.·
Vykladajte..¶

Obrázok 21: Ukážka preloženého scenára

2.3.4 Prepis titulkov

Dabingový prekladateľ neprekladá len hovorené slovo. Do prekladu musí zahrnúť aj všetky titulky a názvy, ktoré sa objavia v audiovizuálnom origináli. V procese tvorby nového jazykového znenia sa potom rozhodne, ktoré titulky sa

vo finálnej verzii ponechajú a ktoré nie. Titulky a názvy buď prečíta dabingový herec alebo sa zobrazia graficky (Brezovská, 2020). V našom prípade ich prečítal dabingový herec, keďže cieľovou skupinou sú deti, ktoré ešte nemusia vedieť čítať.

04:17	{nápis} Sirotinec
	(interiér)
Henry:	{VO} Nie, nie, nie. Do sirotinca nie. Bude to skôr, em- ústav pre mladých jedincov- ktorých .. rodičia.. bohužiaľ.. odišli.
04:31	Ústav pre mladých jedincov, ktorých rodičia bohužiaľ odišli

Obrázok 22: Ukážka preloženého scenára

V druhom vyznačenom prípade chýba ešte dodatok „(nápis)“.

2.3.5 Poznámky prekladateľa

Dabingový prekladateľ môže do prekladu zahrnúť aj tzv. poznámku prekladateľa. Využíva sa najmä v prípade reálií alebo slovných hračiek, pre ktoré v slovenskom jazyku neexistuje vhodná alternatíva a problém sa nedá vyriešiť ani prostredníctvom opisu. Funguje ako vysvetlivka (Paulínyová, 2020). Ako ukážku opäť použijeme vysvetlivku k preloženému scenáru seriálu *Wolf Hall*:

Poznámka prekladateľa k latinčine:

Prepis rešpektuje slovenský systém grafém a hlások, teda /c/= [c], „city“. Dlhý vokál má horizontálnu čiarku. **Prízvuky** sú dôrazové, vyznačil som ich v každom slove slovenským „**dĺžňom**“. **Ak je niekde čiarka a zároveň dĺžň, tak vokál je dlhý a jeho slabika je zároveň s prízvukom.** (Toto platí aj pre gr.)

Sú to oznamovacie vety, takže intonácia je rovnaká ako v slovenčine. Zdvojenia v illum a v errans sa čítajú podobne ako naše kamenný.

Herec by si mal dať pozor na to, že na rozdiel od slovenčiny, ktorá prízvukuje začiatok slova, je prízvuk v lat. a gr. pohyblivý. Ak teda pripadá na inú než na prvú slabiku, mal by venovať pozornosť tomu, aby dôraznejšie vyslovil slabiku, ktorú som vyznačil, a nie intuitívne prvú.

Obrázok 23: Ukážka poznámky prekladateľa

2.3.6 Zachovanie jednotnosti štýlu

Aj pri audiovizuálnom preklade je dôležité snažiť sa o zachovanie štýlu pôvodného diela, resp. čo najviac sa k nemu priblížiť. Úlohou prekladateľa je správnou voľbou jazykových prostriedkov vystihnúť charakter postavy a prostredia. Dabingový prekladateľ má v tomto prípade výhodu. Ako píše Ján Vilikovský (1984, s. 119), pri rozhodovaní sa pre správny ekvivalent „*nestačí poznať kontext – prekladateľ si musí aj predstaviť situáciu*“. Keďže dabingový prekladateľ danú situáciu vidí vďaka prítomnosti obrazovej zložky, rozhodovanie sa pre správny ekvivalent je jednoduchšie. Okrem toho by si mal vždy overovať fakty. Zvolený štýl by mal následne dodržiavať v celom preklade.

2.3.7 Preklad kultúrnych reálií

V audiovizuálnom preklade sa často stretávame aj s kultúrnymi reáliami. Ako ich prekladať? Musíme si uvedomiť, že prekladateľ je „*sprostredkovateľom medzi jazykovými a kultúrnymi spoločnosťami*“, preto musí pri preklade reálií zvoliť správny postup (Rakšányiová, 2005, s. 9). Tak, ako je to pri umeleckom preklade, aj pri preklade dabingovom ostane text prekladového diela spätý s krajinou svojho vzniku aj napriek zmenám, ktoré v ňom prekladateľ urobí (Vilikovský 1984). V prípade audiovizuálneho prekladu túto vlastnosť preloženého textu umocňuje prítomnosť obrazovej a zvukovej zložky (Paulínyová, 2020). Znamená to, že tieto zložky nevyhnutne prenášajú do cieľovej kultúry cudzie prvky. Preto sa v dabingovom preklade väčšinou nevyužíva postup **naturalizácie**, teda nahradenia cudzích prvkov prvkami domácimi (Paulínyová, 2020). Ak je však tento postup možný, núkajú sa nám nasledovné tri možnosti:

- kultúrna referencia vo východiskovom jazyku je konkrétna, ale prekladateľ ju v cieľovom jazyku nahradí všeobecným pomenovaním, použije **hyperonymum**;
- kultúrna referencia vo východiskovom jazyku je všeobecná, ale prekladateľ ju v cieľovom jazyku nahradí konkrétnym pomenovaním;
- výber ekvivalentu v cieľovom jazyku, ktorý je na rovnakej významovej úrovni, ako pomenovanie vo východiskovom jazyku (Šplhová, 2017, s. 119 – 120).

V dabingovom preklade sa však používajú najmä tieto postupy:

- **exotizácia**: cudzie prvky prevažujú nad domácimi prvkami;
- **kreolizácia**: domáce a cudzie prvky sú v rovnováhe.

V nami zvolenom kinofilme sa veľa reálií nevyskytlo. Okrem ukážok v praktickej časti sme však narazili ešte na jednu. Prekladateľka v tomto prípade využila postup exotizácie. Spojenie „Charlie Delta“ je v originálnom scenári vysvetlené ako policajný kód. Znamená, že policajti si majú zapnúť policajné svetlá a sirénu.

POLICEMAN 1 TO POLICEMAN 2: D'you want a biscuit?	3/95
POLICEMAN 1 (INTO RADIO): Charlie Delta. Officer in distress. Urgent assistance//required. (TO POLICEMAN 2) Go, go, go. (CHARLIE DELTA: POLICE CALL SIGN)	3/96

Obrázok 24: Ukážka textového originálu

oliceman·1: → (VO)·Chceš·keks?·...·Čárly·Delta··Kolega··má·
problémy··(alt··Kolega·v°problémoch·)·
Potrebujeme··posily··(MO)·Pod',·pod',·pod'.¶

Obrázok 25: Ukážka preloženého scenára

Prekladateľka tento výraz ponechala v pôvodnom znení. My by sme sa však v tomto prípade priklonili k naturalizácii, pretože detskí diváci (a zrejme ani dospelí) výrazu nerozumejú. Nahradili by sme ho napríklad spojením „zapnúť sirény“, keďže obrazová ani zvuková zložka tomu nebráni.

3 ANALÝZA PREKLADATEĽSKÝCH RIEŠENÍ

V tejto časti výskumu sa budeme podrobnejšie venovať niekoľkým, z hľadiska prekladu zaujímavým, prekladateľským riešeniam dabingovej prekladateľky Mirky Brezovskej, ktorá pracovala na dabingovom preklade animovaného filmu *Paddington*.

3.1 Reálie

Preklad reálií v audiovizuálnych dielach je mnohokrát zložitý a vyžaduje si veľkú dávku kreativity. Nevyhneme sa im ani vo vybranom animovanom filme. Neboľo ich veľa, ale uvedieme aspoň pár príkladov, aby sme ukázali, ako sa s reáliami v audiovizuálnych dielach pracuje.

Tabuľka 5: Preklad reálií

ORIGINÁL	PREKLAD	VLASTNÉ RIEŠENIE
C: This is London. That's where I'm from. L: London. C: Good Lord. Now try Stratford-upon-Avon.	C: To je Londýn. Odtiaľ pochádzam. L: Londýn. C: Bože môj! Teraz skús Popokatepetl.	C: To je Londýn. Odtiaľ pochádzam. L: Londýn. C: Bože môj! Teraz skús Šašo vešia osušku/Nabuchodonozor.

V uvedenej ukážke cestovateľ zistí, že medvede dokážu hovoriť. Chce teda vyskúšať, či vedia povedať aj zložitejšie a krkolomnejšie slovo.

Prekladateľka zvolila naozaj výborné riešenie. „Popokatepetl“, známa mexická sopka, je obľúbeným slovenským jazykolamom a poznajú ju aj deti vďaka krátke-
mu príbehu Daniela Heviera. Tento ekvivalent je funkčným a adekvátnym prekladateľským riešením. V zátvorke prekladateľka uviedla aj alternatívu „Strč prst skrz krk“. Myslíme si však, že prvé riešenie je adekvátnejšie, keďže aj „Stradford-upon-Avon“, aj „Popokatepetl“, sú geonymá, teda pomenúvajú geografické objekty na Zemi. V treťom stĺpci sme navrhli ešte dve vlastné riešenia, ale ani jedno z nich neobsahuje geonymum. Preto za vhodnejšie považujeme riešenie prekladateľky.

Tabuľka 6: Preklad reálií

ORIGINÁL	PREKLAD	VLASTNÉ RIEŠENIE
H: It's locked from the other side. J: Leave it to me. H: What use is my old chemistry set?	H: Je to uzavreté z druhej strany. J: To zvládnem. H: Načo máš Mladého chemika?	H: Je to uzavreté z druhej strany. J: To zvládnem. H: Načo máš chemický set/chemickú sadu pre deti?

Brownovci prídu Paddingtona zachrániť z laboratória cestovateľovej dcéry, ktorá ho chce vypchať. Vyberú sa do múzea kanálmi. Vchod do múzea je však zamknutý a Jonathan, zdatný v chémii, sa ponúkne, že ho odpáli.

V tejto časti prekladateľka nahradila všeobecné pomenovanie konkrétnym. Vložila sem hračku, s ktorou sa hrávali generácie detí – „Mladého chemika“. Navrhli sme aj vlastné, všeobecnejšie riešenie, ale riešenie prekladateľky je naozaj nápadité.

3.2 Vlastné mená

Vlastné mená v umeleckom preklade (s ktorým má audiovizuálny preklad viaceropodobných črt) môžeme a nemusíme prekladať. Prekladáme ich v prípade, ak

sú funkčné a majú, v našom prípade divákovi, prezradiť niečo viac o postave, jej charaktere, minulosti a pod. Ak funkčné nie sú, môžeme ich ponechať v pôvodnom tvare. V animovanom filme *Paddington* nájdeme tri funkčné mená:

Tabuľka 7: Funkčné mená

ORIGINÁL	PREKLAD
Paddington	Pedington
Honeypot	Medulka
Fierce Eagle	Chrabrý orol

Hoci meno hlavnej postavy „Paddington“ ostalo rovnaké aj v preklade (ak neberieme do úvahy fonetický prepis, ktorý sa pri cudzích slovách v preložených scenároch používa), považujeme ho za funkčné meno. Medvedík totiž dostal meno po vlakovkej stanici Paddington v Londýne, kde ho Brownovci našli. Ani výber tejto stanice však nebol náhodný. Autor príbehov o Paddingtonovi, Michael Bond, vybral túto stanicu pre svoje spomienky z detstva. Počas druhej svetovej vojny sledoval, ako na túto stanicu prichádzajú tisícky detí, najmä židovských, ktoré sem poslali rodičia z Nemecka, Rakúska, Československa a Poľska. Tieto transporty sa stali známe ako „*Kindertransport*“ (Friedman, 2017). Je samozrejmé, že detskí diváci tieto súvislosti pre svoj vek ešte nepochopia, ale, opäť, môžu zaujať dospelých divákov.

V originálnom scenári sa nachádzali len dve vlastné mená, pri ktorých musela prekladateľka zapojiť svoju fantáziu a kreativitu. Obidve prezývky vo filme vymyslel pán Curry, sused Brownovcov, ktorý neznáša hluk, zmatok a pod. Príchod Paddingtona do Windsorských záhrad ho teda nepoteší a rozhodne sa pomôcť cestovateľovej dcére, Milicent Clydeovej, Paddingtona dostať. Mylne sa však domnieva, že Milicent pošle Paddingtona späť do Peru, o jej pláne vypchať ho nič netuší. Prezývka „*Honeypot*“ patrí práve Milicent. Pánu Currymu sa Milicent hneď na prvý pohľad zapáči, dokonca ju pozve aj na večeru. Prezývka je zložená z dvoch anglických slov – „*honey*“, teda med, a „*pot*“, pohár alebo hrniec. Výraz „*honeypot*“ sme si vyhľadali aj ako celok. Podľa slovníka *Mariam-Webster* toto slovo pomenúva niekoho, kto je veľmi atraktívny a žiaduci, čo v našom prípade Milicent pre pána Curryho naozaj je. Prekladateľka vytvorila slovenský ekvivalent „Medulka“. Riešenie v nás naozaj evokuje osobu, ktorú máme veľmi radi, mohli by sme povedať, že je roztomilá, sladká. Myslíme si však, že ešte efektnejším riešením by bolo použitie už dobre známeho dievčenského mena z piesne, ktorú napísal Kamil Peteraj – Medulienka. Aj pre Paľa Hammela, ktorý pieseň spieva, je Medulienka dievča, po ktorom veľmi túži a ktoré miluje. Navyše, keď pán Curry toto meno vyslovuje, nehovorí priamo do kamery, a preto neprekáza

ani odlišná dĺžka. Myslíme si teda, že použitie tohto, už notoricky známeho, mena by mohlo byť alternatívnym riešením.

Prezývku „*Fierce eagle*“ si zase pán Curry vymyslel sám pre seba. Táto prezývka sa opäť skladá z dvoch slov – „*fierce*“, čo znamená divoký, krutý, nelútostný, podľa slovníka *Mariam-Webster* násilne nepriateľský, agresívny, určený na zabíjanie, nesmierne rozčúlený a pod., a „*eagle*“, čo zase znamená „orol“. Prekladateľka sa rozhodla použiť prídavné meno „chrabrý“, hoci toto sa vo významoch slovesa „*fierce*“ nenachádza. Mohli by sme však použiť aj prídavné meno „divoký“ alebo „zúrivý“. Cieľom tejto prezývky je znieť ironicky, keďže pán Curry nie je ani chrabrý, ani divoký, ani zúrivý. Je to typický starší pán, ktorého jediným snom je bývať na tichej ulici a v snahe zapôsobiť na Milicent Clydeovú si vymyslí túto prezývku. Všetky tri prídavné mená znejú s ohľadom na pána Curryho ironicky, a teda k riešeniu prekladateľky by sme mohli pripojiť naše alternatívy.

ZÁVER

Cieľom nášho príspevku bolo priblížiť rozdiely medzi televíznym dabingom a kinodabingom, proces tvorby dabingového prekladu animovaných audiovizuálnych diel a originálne prekladateľské riešenia dabingovej prekladateľky Mirky Brezovskej. K splneniu prvého a druhého cieľa nám pomáhali rôzne dostupné knižné publikácie a vedecké články, najmä však publikácia Lucie Paulínyovej *Z papiera na obraz: proces tvorby audiovizuálneho prekladu* (2017), ktorá nám poskytla hlboký náhľad do sveta audiovizuálneho prekladu, a publikácia Gregora Makariana *Dabing – teória, realizácia, zvukové majstrovstvo* (2005). Nové poznatky sme získali aj vďaka rozhovorom a e-mailovej komunikácii s odborníkmi, ktorí v tejto oblasti pracujú – dabingovou prekladateľkou Mirkou Brezovskou, dabingovou prekladateľkou Luciou Paulínyovou a supervízorkou Evou Fifíkovou. Druhý cieľ sme dokázali splniť aj vďaka originálnemu a preloženému scenáru k animovanému filmu *Paddington*, animovanému filmu *Arthur zachráni Vianoce* a seriálu *Wolf Hall*. Naším príspevkom sme sa pokúsili vniesť svetlo do zatiaľ málo prebádaného sveta dabingových prekladateľov. Veríme, že vzbudí záujem u kolegov, ktorí sa rozhodnú preniknúť do tejto sféry prekladu ešte hlbšie.

LITERATÚRA

Paddington. Preklad: Mirka Brezovská.

Paddington. SUNRISE Studio, s. r. o.

Paddington. [DVD].

- Wolf Hall*. Preklad: Mgr. Lucia Paulínyová, PhD.
- Arthur's Christmas*. Preklad: Mgr. Lucia Paulínyová, PhD.
- Online rozhovor s dabingovou prekladateľkou Mirkou Brezovskou. [23.10.2020].
- Online rozhovor s dabingovou prekladateľkou Luciou Paulínyovou. [6.11.2020].
- E-mailová komunikácia s dabingovou supervízorkou Evou Fifikovou. [26.11.2020].
- FERENČÍK, J., 1982. *Kontexty prekladu*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 69 s. ISBN 12-72-075.
- FRIEDMAN, G., 2017. *Paddington Bear author was inspired by Jewish refugee children in WWII*. [online]. 2017 [cit. 26.11.2020]. Dostupné na: <https://jewishnews.timesofisrael.com/paddington-bear-author-was-inspired-by-jewish-refugee-children-in-wwii/>.
- GENETTE, G., 2001. *Paratexts. Thresholds of interpretation*. Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge, 1 s. ISBN 0 521 41350.
- LEVÝ, J., 1983. *Umění překladau*. Praha: Panorama, 53 s.
- MAKARIAN, G., 2005. *Dabing. Teória, realizácia, zvukové majstrovstvo*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 50 – 63 s.
- MATAMALA, A., 2011. Dealing with paratextual elements in dubbing: A pioneering perspective from Catalonia. In: *Meta*. 56 (4). Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/291053395_Dealing_with_Paratextual_Elements_in_Dubbing_A_Pioneering_Perspective_from_Catalonia.
- PAULÍNYOVÁ, L., 2017. *Z papiera na obraz: Proces tvorby audiovizuálneho prekladu*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 64 s. ISBN 878-80-223-4167-7.
- PULMANN USA., 2005. *Police Codes* [online]. Pullman Washington, ©2005 [cit. 22.2.2021]. Dostupné na: <http://www.pullmanusa.net/pullmanusa/pusapolicecodes.html>.
- RAKŠANYIOVÁ, J., 2005. Preklad ako interkultúrna komunikácia. [online]. Bratislava: AnaPress, 2005 [cit. 15.2.2021]. ISBN 8089137091. Dostupné na: https://books.google.sk/books/about/Preklad_ako_interkult%C3%BArna_komunik%C3%A1cia.html?id=spycGAAACAAJ&redir_esc=y.
- ŠPLHOVÁ, Z., 2017. Ako možno úspešne prekonať úskalia dabingovej úpravy?. In: *Prekladateľské listy* 6. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 119 – 120 s. ISBN 978-80-223-4293-3.
- VILIKOVSKÝ, J., 1984. *Preklad ako tvorba*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 62 s. ISBN 12-72-103-84.
- WALLÓ, O., 1987. *Režie dabingu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 10 s.
- Encyclopaedia Britannica. *Reel*. [internetová encyklopédia]. Encyclopaedia Britannica, Inc. ©2021 [cit. 12.1.2021]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/technology/reel-cinematography>.
- Meriam Webster*. [online]. [cit. 27.11.2020]. Dostupné na: <https://www.merriam-webster.com/>.

RESUMÉ

The article deals with dubbing translation of animated audiovisual works intended for cinema. The objective is to describe the particularities of the translation of audiovisual works for cinema and to describe the work of a dubbing translator of cinematographic films using practical demonstrations. In the second part of the article, the author uses the Slovak translation of the movie *Paddington*, analyses the selected translation solutions of Mirka Brezovská who translated the movie, and, in some cases, proposes also her own.

◆◆◆

Mgr. Júlia Mackovová
Sputniková 18
821 02 Bratislava
julia.mackovova@gmail.com